

A PÁRT FEJLŐDÉSÉNEK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI. AZ MSZMP XIII. KONGRESSZUSA A PÁRTRÓL

"Mi az elveikben szilárd, a napi politikában körültekintő és megfontolt, a megújulásra kész pártot tekintjük eszményünknek..." (Kádár János szóbeli kiegészítése a Központi Bizottság beszámolójához).¹

Pártunk 1985. március 25-28. között megtartott XIII. kongresszusa átfogó értékelést adott az ország belső helyzetéről és azokról a nemzetközi feltételekről, amelyek közepette hazánkban megvalósul a szocialista építőmunka. Az értékelés alapját képező beszámolót és jelentést tárgyszerű elemzés és konstruktív viták formálták, és ezek a kongresszuson további vitákban gazdagodtak, részben módosultak. Mindez mutatja, hogy pártunkban tovább erősödött a demokrácia, hogy a párt Központi Bizottsága nem feledkezik meg a történelmi tapasztalatokról. A kongresszus határozata, éppen az elvtársi vita eredményeképpen, élesebb kontúrokkal rajzolta meg a helyzetértékelést - mind belső, mind külső vonatkozásban -, és nagyobb követelményeket állított a párttagság és a vezető pártszervek elé. A kongresszus irányelveinek és határozatának egybevetése lényeges előrehaladást, fejlődést mutat. Tárgyi bizonyítéka ez annak, hogy a pártdemokrácia érvényesülése erősíti pártunkat és elmélyíti vezető szerepét. Egyben jól mutatja azt is, hogy pártunkban a szavak és tettek egysége eleven valóság.²

A kongresszus munkájának eredményességét csak akkor érthetjük meg igazán, ha figyelembe vesszünk néhány fontos - a kongresszust megelőző - körülményt. Ezek közül emeljünk ki néhányat!

1./ A nemzetközi kommunista mozgalom, a szocialista vilárendszer országai, ezek vezető pártjai és a mi pártunk is lényeges átalakuláson, megújulási folyamaton mennek át. Számos kommunista párt újrafogalmazza politikáját, az eddigieknél jobban figyelembe veszi történelmi tapasztalatait, korrigálja a korábban kialakított szocializmusképet, illetve a jelenkori kapitalizmus értékelését. Ebből természetesen következik, hogy újrafogalmazza saját szerepét, feladatait is, változtatja munkastílusát.³ Az egész folyamat talán legjellemzőbb vonása, hogy ezek a testvérpártok - és a mi pártunk is - realisabban értékelik a jelen helyzetet, de realisabban, a valóságot jobban tükrözve veszik számba a múlt tapasztalatait, magát a múltat, és mindezek alapján realisabbak a közvetlen és a távlati feladatmeghatározások. A realis helyzetértékelés valóságosabb agitációt eredményez, ami erősíti a pártok tömegkapcsolatát, alkalmasabbá teszi őket történelmi szerepük teljesítésére.

2./ Pártunk helyzetére, tevékenységére jelentős befolyással van az a tény, hogy hazánk gazdasági fejlődésére negatív hatást gyakorolnak a világgazdaságban 1973-tól bekövetkezett

változások. A szükséges következtetések levonása után 1978-tól a párt gazdaságpolitikájában első helyre került az egyensúly helyreállítása. Ez maga után vont számos kényszerintézkedést, amelyek népszerűtlenek voltak és negatív hatást gyakoroltak mind a párt belső helyzetére, mind a párt tömegkapcsolatára. Ez a negatív hatás azonban átmeneti jellegű, leküzdhető, és erre mozgósított a pártkongresszus. Az egyensúly helyreállítása elsőrendű társadalmi érdek volt, és fenntartása ma is központi feladata gazdaságpolitikánknak. Ezt a feladatot egészítette ki a kongresszus azzal, hogy meg kell teremteni a feltételeit a népgazdaság gyorsabb növekedésének.⁴ Az egyensúly helyreállítását célzó népszerűtlen feladatok vállalása pártunk felelősségtudatát, forradalmi elkötelezettségét bizonyítja.

3./ A XIII. kongresszust megelőzően a párt Központi Bizottsága állást foglalt abban a kérdésben, hogy a gazdaságirányítás reformját folytatni, gyakorlati tapasztalatait hasznosítani kell. A kongresszus ezt az alapállást erősítette meg, kimondva: a reformot "legfontosabb elemeit megtartva, bizonyos igazsággal továbbfejlesztjük."⁵

4./ Nagy jelentőségű állásfoglalás született a párt ifjúságpolitikáját illetően is.⁶ A párt Központi Bizottsága szükségesnek tartja, hogy a társadalmi fejlődést, a realitásokat jobban vegyük figyelembe az ifjúságpolitikában is. E határozat sürgeti a KISz tevékenységének továbbfejlesztését, és azt, hogy a pártszervezetek az eddigieknél nagyobb erőt és figyelmet fordítsanak a felnövekvő nemzedék nevelésére, felkészítésére. A Központi Bizottság határozata felveti az ifjúságért érzett felelősség elvét mind a társadalom egésze, mind az egyes intézmények felé. A család, az iskola, a társadalmi szervezetek, a párt, az állam felelőssége mellett azonban rámutat az ifjúság önmagáért érzett felelőssége növelésének szükségességére is.

5./ A korábbi évek elméleti és gyakorlati munkájának folytatásaként a párt XIII. kongresszusa szükségesnek tartja politikai intézményrendszerünk egészének továbbfejlesztését. Ez megköveteli az egyes intézmények közötti munkamegosztás javítását, az egyes feladatok jobb elhatárolását, tevékenységük összehangolását, a felelősség pontosabb meghatározását. Az állami és társadalmi szervezetek munkája mellett tovább kell fejleszteni a párt irányító tevékenységét is. Az ezzel kapcsolatos tennivalók meghatározása minden szerv, illetve szervezet számára felelősségteljes munkát jelent.

6./ A kongresszus foglalkozott szociálpolitikai kérdésekkel is. Szocialista építőmunkánk jelenlegi szakaszában szükséges egy olyan átfogó szociálpolitikai koncepció kialakítása, amely a társadalom egészét tekintve határozza meg a tennivalókat, és amely rangsorolva azokat, összehangolja az egyes intézmények tevékenységét.

A kongresszus a társadalmi igényeknek megfelelően foglalkozott olyan kérdésekkel, mint az alacsony jövedelműek helyzetének javítása, a lakáskérdés megoldásának időszervi feladatai, az egészségügyi ellátás fejlesztése, az iskolaügy terén előttünk álló feladatok, egyes szakmák, területek bérproblémái.

7./ Az elmúlt 5 év eredményeinek és megoldatlan kérdéseinek számbavétele mellett a kongresszus az elmúlt 40 év történelmi tapasztalatait is értékelte. 1985-ben Unnepeltük hazánk felszabadulásának 40. évfordulóját. Az Unneplés egyben számvetés is volt. Hazánk az elmúlt négy évtized alatt számos történelmi vívmányt ért el. Munkásosztályunk, dolgozó népünk élete gyökeresen megváltozott, országunk eredményeit nemzetközileg is elismerik. A párt ma a négy évtized eredményeire is támaszkodhat. A pártnak azonban nemcsak az eredményekre kell emlékeznie. Számon kell tartania a kudarcokat, a vereségeket is. Ezekből is tanulni kell. A kongresszus szükségesnek tartja az elmúlt négy évtized szocialista építőmunkája tapasztalatainak elméleti általánosítását. Vonatkozik ez külön az MSZMP tevékenységének időszakára is. Az MSZMP közel három évtizede folytatott gyakorlata számos olyan vonást tartalmaz, amely elméleti általánosításra érdemes. Le kell küzdenünk elméleti munkánk viszonylagos lemaradottságát. Erre adott ösztönzést a kongresszus.⁷

A XIII. kongresszus a továbbiakban is elsőrendű feladatnak tekinti a párt tevékenységének tudományos megalapozását, a társadalmi problémák reális megközelítését, a párt kezdeményező szerepét, készségét a megújulásra, a tömegek iránti őszinteséget, a hazafias és internacionalista elkötelezettséget. "A párt szerepéről szólva még egyszer szeretném hangsúlyozni, hogy az MSZMP marxista-leninista párt. A magyar kommunistákat a szocializmus, a kommunizmus elvei vezérlik. Hazánkban szocialista társadalmi rendszer, népi hatalom, népi állam van. Célunk világos: a fejlett szocialista társadalom felépítése..."⁸ - mondotta Kádár János a kongresszusi vita összefoglalójában. A kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat pedig megállapítja: "A Magyar Szocialista Munkáspárt kommunista párt, a munkásosztály forradalmi élcsapata, a dolgozó nép pártja, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom része; tevékenységében a marxizmus-leninizmus, a proletár internacionalizmus, a munkásosztály, a nép szolgálata vezérli."⁹

A párt vezető szerepének erősítése a jelen időszakban is a tömegekkel való kapcsolat erősítését követeli, s ennek érdekében fokozni kell a meggyőző munkát, a szervező-nevelő tevékenységet. Az eddigieknél nagyobb figyelmet kell fordítani a határozatok végrehajtásának ellenőrzésére.

A vezető szerep megköveteli, hogy a párt feltárja a társadalom ellentmondásait, feszültségeit, konfliktusait és kidolgozza ezek feldolgozásának megoldásait. Mindehhez elengedhetetlenül szükség van a pártban és a társadalom egészében a kérdéseket tisztázó vitákra.

A vezető szerep érvényesítése csak úgy lehetséges, ha a párt tagsága az alapvető kérdésekben egységes állásponton van. Az elmúlt néhány kemény esztendő próbára tette a párt egységét is. Pártunk ezt a próbát kiállta. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a párt politikájában, a párt belső életében helyes elvek érvényesültek. Igaz ez akkor is, ha a nehézségek idején "Növekedett azoknak a száma, akik a párt vezető szerveinek egyes döntéseit nem értették meg, vagy nem értettek velük egyet".¹⁰

Ez arra kötelez bennünket, hogy többet tegyünk a párttagság informálása érdekében, hogy időben és kellő színvonalon adjunk a társadalmi kérdésekre elméleti-politikai válaszokat, türelemmel és következetesen folytassuk le a pártban szükséges vitákat. Emellett azonban erősíteni kell a helytelen nézetek elleni küzdelmet, nagyobb igényeket kell támasztanunk a párttagság fegyelmeit illetően. Az elmúlt évek gyakorlata ismételten arra tanít bennünket, hogy a párt egységéért és tömegkapcsolatáért mindenkor dolgozni kell. Ehhez pedig magas színvonalú agitációs és-propagandamunka szükséges.

A párt egészséges belső légköre csak úgy biztosítható, ha továbbfejlesztjük vitakultúránkat. A pártdemokrácia érvényesülésének ez mutatója, de eszköze is. A párt belső életében érvényesülő konstruktív vita példa lehet a társadalom egésze számára is. A kongresszus állásfoglalása szerint gyakrabban kell nagyobb horderejű kérdésekben még a döntés előtt lehetővé tenni, hogy a párttagság véleményt mondhasson. Ez természetesen nemcsak az országos, hanem a helyi pártszervekre is vonatkozik. Ezzel a módszerrel a párt egész belső életét fejleszthetjük, erősítve a pártban a mozgalmi jelleget, a kommunisták közösségi érzését, magabiztosabb cselekvését, a párt politikája melletti kiállást.

A XIII. kongresszus a pártmunka fejlesztése érdekében két olyan területet emelt ki, ahol az előrelépés az egész pártra pozitívan éreztetetheti hatását. Nevezetesen a párt Központi Bizottságának és az alapszervezeteknek a munkájáról van szó. A Központi Bizottságnak nagyobb lehetőséget kell biztosítani a középszervezeteknek és a helyi szervezeteknek arra, hogy helyi, aktuális kérdésekkel foglalkozzanak és nagyobb figyelmet kell fordítani arra, hogy a központi határozatok végrehajtását előkészítse, hogy döntéseit indokolja, elfogadtassa, hogy a határozatokat a párttagság egységesen értelmezze.

Az alapszervezeti munkában erősíteni kell a kommunisták közösségi összetartozását, eszmei egységét, felelősségérzetüket a párt politikájának megvalósításáért. Több elvtársi eszmecsere, az emberekkel való nagyobb törődésre van szükség. Ennek birtokában lehet a kommunistáktól nagyobb aktivitást, fegyelmet, áldozatvállalást követelni. Erre hívta fel a figyelmet Kádár János vitaösszefoglalójában: "Képviselnünk kell álláspontunkat, politikánkat, erkölcsi nézeteinket mindenütt, a közélet fórumain, a munkahelyen, a lakóterületen, még a családban is..."¹¹

A kongresszus által meghatározott feladatok végrehajtása jelentős mértékben függ a párt kádarmunkájától. E téren a kongresszus bírálta a sok helyen meglévő szubjektívizmust, szorgalmazta a kádarmunka tervszerűségének, demokratikus jellegének fejlesztését, felkészült, rátermett vezetők beállítását. Fiatalok, nők, pártunkívüli szakemberek köréből nagyobb számban kívánatos vezető posztokra történő kinevezés. "A pártszervek és -szervezetek támogassák a kezdeményező, az újat felkaroló, a rendet és a fegyelmet megkövetelő vezetőket" - mondja ki a kongresszus határozata.¹²

A párt a XII. és XIII. kongresszus közötti időszakban szervezetiileg tovább erősödött. A párt taglétszáma: 1980. január 1-én 811 833 fő, 1985. január 1-én 870 992 fő volt. A párt taglétszáma 5 év alatt 59 159 fővel (7,3 %-kal) növekedett.¹³ Ha a párt növekedését hosszabb időszakban vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a taglétszám növekedési üteme lassan csökkenő tendenciát mutat. A párttagság évi átlagban a következő mértékben növekedett:¹⁴

1957-1959 között:	10,50 %
1959-1962 között:	4,82 %
1962-1966 között:	3,12 %
1966-1970 között:	2,93 %
1970-1975 között:	2,44 %
1975-1980 között:	1,52 %
1980-1985 között:	1,46 %

A párt XII. és XIII. kongresszusa közötti években a növekedés a következő volt:

1980-ban:	1,8 %
1981-ben:	1,7 %
1982-ben:	1,4 %
1983-ban:	1,1 %
1984-ben:	1,26 %

A taglétszám növekedési üteme a párt egész helyzetét, nagyságát, tevékenységét figyelembe véve egészségesnek mondható. Nem lenne indokolt ezt a kialakult irányzatot mesterségesen megváltoztatni. A XIII. kongresszus, teljesen indokoltan, a tagfelvétel minőségi oldalát állította középpontba. A szocialista országokban működő testvérpártokban egyébként ugyanez a növekedési tendencia figyelhető meg.

A budapesti pártszervezet is tovább erősödött szervezetiileg. Növekedett a taglétszám a fővárosban, szélesedtek a kommunisták sorai, sok értékes ember kérte felvételét a pártba. A párttagság létszáma Budapesten 1975. január 1-én 201 952 fő, 1979. október 31-én 211 546 fő, 1984. június 30-án 222 287 fő volt.¹⁵

Budapesten a párttagság létszáma 1975 és 1979 között évi átlagban 0,95 %-kal, 1979 és 1984 között pedig évi átlagban 1,01 %-kal növekedett. Ez az országos fejlődéshez képest alacsonyabb szintet jelent - annak mintegy kétharmadát -, de nem csökkenő, hanem valamelyest növekvő tendenciát jelez. A tagfelvétel növelése a budapesti pártszervezetekben sem látszik indokoltnak, sokkal fontosabb annak az elvnek a realizálása, hogy "...a társadalom minden rétegéből azok kerüljenek a pártba, akik aktívak a közéletben, szocialista módon élnek, munkájuk, magatartásuk, társadalmi tevékenységük alapján megbecsülést élveznek".

A párt összetételének elemzésekor figyelmet kell fordítani arra, hogy milyen tapasztalatokkal rendelkezik a párttagság. Ezt részben meg tudhatjuk a párttagság kelte szerinti összetétel elemzéséből. Az adatok a következők:¹⁶

A párttagság kelte	1975.I.1.	1980.I.1.	1985.I.1.
Felszabadulás előtti	1,1 %	0,8 %	0,5 %
1944-1945 közötti	10,0 %	7,4 %	5,3 %
1946-1948 közötti	10,9 %	8,6 %	5,3 %
1949-1956 közötti	11,2 %	9,2 %	8,6 %
1957-1970 közötti	50,4 %	42,3 %	35,3 %
1971-1979 közötti	16,4 %	31,7 %	28,2 %
1979 utáni	-	-	16,8 %

A tagság több mint 80 %-a tehát 1957 óta lépett be a pártba; egy viszonylag békés periódus küzdelmeinek politikai tapasztalatait, munkamódszereit sajátította el. Ebben dolgozott, ez volt az a természetes közeg, amelyben politikailag edződött, megszerzett tapasztalatai nagyon értékesek. Ezt a tapasztalatot, ismeretanyagot azonban ki kell egészíteni a párt korábbi harcainak megismerésével. A párttörténetírás és a pártpropaganda szép és nehéz feladata ezt elősegíteni.

A budapesti pártszervezetek tagságának vizsgálatakor a következő adatokat kapjuk:¹⁷

A párttagság kelte	1975.I.1.	1979.X.31.	1985.VI.30.
Felszabadulás előtti	2,8 %	2,3 %	1,7 %
1944-1945 közötti	12,9 %	10,1 %	7,7 %
1946-1956 közötti	22,6 %	18,9 %	15,5 %
1957-1970 közötti	46,5 %	39,9 %	34,0 %
1971-1974 közötti	15,2 %	13,9 %	12,1 %
1975-1979 közötti	-	14,9 %	14,9 %
1979 utáni	-	-	14,1 %

Mint az adatok mutatják, a budapesti párttagság háromnegyed része szintén 1957 után lett a párt tagja. A régi harci tapasztalatok megismertetésének jelentősége itt sem kisebb.

A szocialista építés egyik kiemelkedően fontos eredménye és egyben alkotóeleme a nők társadalmi egyenjogúságának megvalósítása, a nők politikai aktivitásának fokozódása. A nők társadalmi felszabadítása tükröződik a nők arányának párton belüli növekedésében is. Ugyanakkor a nők arányának növekedése az ország vezető politikai pártjában visszahat a társadalmi folyamatokra, és eszköze, elősegítője a nők tényleges társadalmi felszabadításának. Ez a pozitív folyamat nagy erővel indult meg hazánk felszabadulása után. Az ellenforradalom 1956-ban átmenetileg visszavetette, de 1957-től újra felerősödött, és társadalmi életünk egyik állandó, töretlen pozitív tendenciája.

A nők arányának alakulása az MSZMP-ben: 18

1957:	22,4 %
1959:	22,6 %
1962:	22,7 %
1966:	22,9 %
1970:	24,4 %
1975:	26,5 %
1980:	28,3 %
1985:	30,5 %

Budapesten ez az arány, a főváros jellegének megfelelően, magasabb.

A budapesti párttagságban a nők aránya a következő: 19

1975:	35,5 %
1979:	36,2 %
1984:	37,6 %

A nők aránya a megyék jelentős részében nem éri el a kívánt mértéket, és országos jelenség, hogy vezető beosztásban kevés nő dolgozik. A XIII. pártkongresszus irányelveinek vitájában ez a probléma számos helyen napirendre került. Néhány fontos posztot azóta női káderekkel töltöttek be, és ez széles körben keltett pozitív visszhangot.

A párt összetételét vizsgálva fel kell figyelni egy kedvezőtlen tendenciára is: a fiatalok aránya hosszú idő óta csökken a párttagságon belül. A harminc év alatti párttagok aránya következőképpen alakult: 20

1975. I. 1.:	12,4 %
1980. I. 1.:	9,2 %
1985. I. 1.:	7,5 %

Budapesten ez az arány:

1975. I. 1.:	10,5 %
1979. X. 31.:	8,0 %
1984. VI. 30.:	5,7 %

Ezen feltétlenül változtatnunk kell. A párt ifjúságpolitikájának továbbfejlesztése napirenden van, ennek végrehajtása és gazdagítása egész jövőnk szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Növelni kell a tanuló és dolgozó ifjúság sorából a pártba felvételre kerülők számát. Meg kell gyorsítani azt a folyamatot, amelynek során a pártban és a szakszervezetben dolgoznak tovább a KISZ-ben felnőtt fiatalok.

A párttagság eredeti foglalkozása szerinti összetétele a párt munkásbázisának stabilitását mutatja. Hasonlóan stabil a párt parasztbázisa is, de a társadalom szerkezetének átalakulásával egyidejűleg kisebb mértékben csökken. Polyamatosan növekszik az értelmiség aránya a párton belül. Az 1966. évi 9,6 %-ról 1985-re 21 %-ra növekedett. A növekedés üteme gyorsuló tendenciájú. A párttagság jelenlegi foglalkozása szerinti összetétele arra figyelmeztet bennünket, hogy az aktív fizikai munkások aránya csökkent. A csökkenés mértékre lassú, de ezt a negatív tendenciát mérsékelnünk kell, illetve meg kell állítanunk. Ez összefüggésben van a nagyüzemek gondjainak megoldásával. Pozitív folyamat a közvetlen termelés-irányítók arányának stabilitása, illetve növekedése és az alkalmazottak arányának csökkenése. Polyamatosan növekszik a nyugdíjasok aránya a párton belül. Az 1975. évi 15,1 %-ról 18,8 %-ra növekedett 1985-re. Ez a körzeti pártszervezetek munkájának fejlesztését igényli. Különösen áll ez Budapestre, ahol a nyugdíjasok párton belüli aránya még nagyobb, Budapesten a körzeti pártszervezetek munkájának fejlesztése az egyik legfontosabb időszaki feladat.

A párt szervezeti szabályzatának módosítása azt a célt szolgálja, hogy a megváltozott feltételek mellett továbbfejlődjön a párt belső élete és irányító tevékenysége, és még inkább alkalmassá tegye a pártot vezető szerepének betöltésére. A párttagok jogainak és kötelességeinek, az egyes pártszervek tevékenységi körének pontosabb meghatározása ezt segíti elő.

JEGYZETEK

- 1 A Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusának jegyzőkönyve. 1985. március 25-28. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1985. 186. old.
- 2 Lásd: Idézett jegyzőkönyv.
- 3 Jó példa erre pártunkat illetően "A szocializmus fejlődésének időszaki kérdései hazánkban" címmel Szegeden, 1987. február 19-21-én megrendezett országos elméleti tanácskozás. Lásd: ugyanezen címmel megjelent kiadványt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1987.
- 4 Lásd az MSZMP XIII. kongresszusának határozatát. Idézett jegyzőkönyv, 575. old.
- 5 Kádár János szóbeli kiegészítése a Központi Bizottság beszámolójához. Lásd: Idézett jegyzőkönyv, 190. old.
- 6 Lásd: Németh Károly: Az ifjúság helyzete és a párt feladatai. Előadás az MSZMP Politikai Akadémiáján. 1985. június 12. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1985.
- 7 E határozat végrehajtásának egyik fontos mozzanata a már idézett szegedi elméleti tanácskozás.
- 8 Idézett jegyzőkönyv, 563. old.
- 9 Uo. 595. old.
- 10 A Központi Bizottság beszámolója a XII. Kongresszus határozatának végrehajtásáról, a párt feladatairól. Idézett jegyzőkönyv, 140. old.

- 11 Idézett jegyzőkönyv, 554. old.
- 12 Uo. 591. old.
- 13 A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. Kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1980. 8. old., és idézett jegyzőkönyv, 9. old.
- 14 A számítás alapját képező adatokat lásd az MSZMP VII., VIII., IX., X., XI., XII. és XIII. Kongresszusának jegyzőkönyveiben.
- 15 Az MSZMP Budapesti Bizottságának beszámolója a XII. Kongresszus óta végzett munkáról. Budapesti Fórum, 1985. II. szám.
- 16 Lásd az MSZMP XI., XII., XIII. kongresszusának jegyzőkönyveit.
- 17 Uo.
- 18 Uo.
- 19 Az MSZMP Budapesti szervezetének 1975., 1980., 1985. évi pártértekezleteinek dokumentumai alapján.
- 20 Uo.